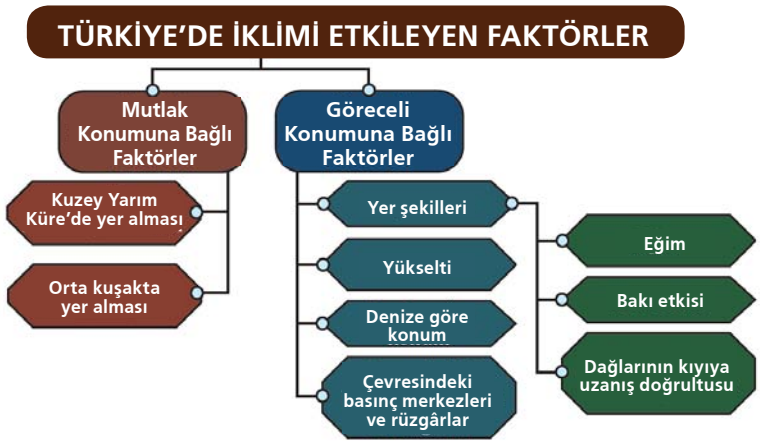
OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU TÜRKİYE'NİN İKLİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN TÜRKİYE'DEKİ İKLİM ELEMANLARINA ETKİLERİ

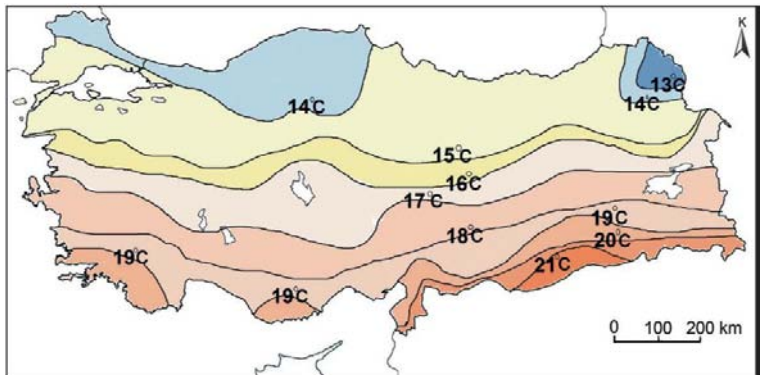

Türkiye, mutlak konumu itibariyle Akdeniz iklim bölgesinde yer alır. Ancak Türkiye'nin göreceli konumuna bağlı etkenler, Türkiye'de iklimi etkileyen faktörlerin de çeşitlilik göstermesine neden olur. Yani Türkiye'nin genelinde Akdeniz iklim koşullarının hâkim olması gerekirken farklı alanlarında farklı özelliklere sahip iklim tipleri ortaya çıkmıştır.

Türkiye, orta kuşak ülkesi olması nedeniyle yıl içinde dört mevsimi belirgin olarak yaşar. Ancak göreceli konumuna bağlı faktörlerin etkisiyle dört mevsimin özellikleri farklı iklim bölgelerinde aynı şekilde yaşanmaz Örneğin Akdeniz ikliminin etkili olduğu Hatay'da yaz mevsimi koşulları ile Kars'taki yaz mevsimi koşulları aynı değildir.

TÜRKİYE'DE İKLİM ELEMANLARI

Türkiye'deki iklim elemanları (sıcaklık, basınç ve rüzgârlar, nemlilik ve yağış) Türkiye'nin hem mutlak konumundan hem de göreceli konumundan etkilenir.

Sıcaklık

Türkiye'nin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe enlem etkisine bağlı olarak sıcaklığın düzenli olarak azalması beklenir. Ancak göreceli konumuna bağlı faktörlerin etkisiyle güneyden kuzeye gidildikçe düzenli olarak azalmaz.

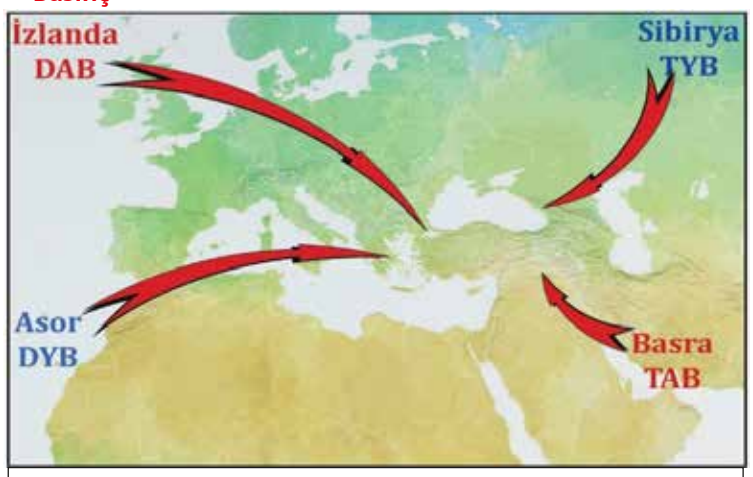
Türkiye'nin batısından doğusuna doğru gidildikçe denizden uzaklaşılması ve yükseltinin artması gibi faktörlerin etkisiyle sıcaklık ortalamalarında belirgin değişimlerin yaşandığı gözlemlenir.

Türkiye'nin çevresindeki basınç alanları sıcaklığı etkileyen önemli bir faktördür. Örneğin Sibirya Termik Yüksek Basıncı'nın bulunduğu alandaki soğuk hava kütlesi, ocak ayında rüzgârların etkisiyle Türkiye'ye kadar ulaşır. Türkiye'de bu hava kütlesinin etkili olduğu alanlarda sıcaklık azalır.

Türkiye'de yer şekillerinin de sıcaklığa etkisi vardır. Örneğin bakı etkisiyle güneşlenme süresinin daha uzun olması dağların güney yamacındaki sıcaklığın kuzey yamacına oranla daha yüksek olmasında etkili olur. Türkiye'de deniz etkisinden uzaklaşılması ve yükselti etkisiyle iç kesimlere gidildikçe nem oranı azalır. Bu nedenle sıcaklık farkları artar.

BASINÇ VE RÜZGÂRLAR

Basınç

Türkiye'de etkili olan basınç merkezleri

Sibirya Termik Yüksek Basıncı: Kış mevsiminde etkilidir. Etkili olduğu dönemde sıcaklıklar düşer.

Basra Termik Alçak Basıncı: Yaz mevsiminde etkilidir. Etkili olduğu dönemde sıcaklıklar artar.

Asor Dinamik Yüksek Basıncı: Yıl boyu etkilidir. Yaz mevsiminde, ülke genelinde (kuzey kesimi hariç) hava açık olur ve kuraklık yaşanır. Kış mevsiminde ise Sibirya Termik Yüksek Basıncı ile aynı anda etkili olursa kurak ve ayaz kış günleri yaşanır.

İzlanda Dinamik Alçak Basıncı: Etkisini genelde kış mevsiminde gösterir. Etkili olduğu kış günlerinde, yağışlı ve ılıman hava koşullarının yaşanmasını sağlar.

Rüzgârlar

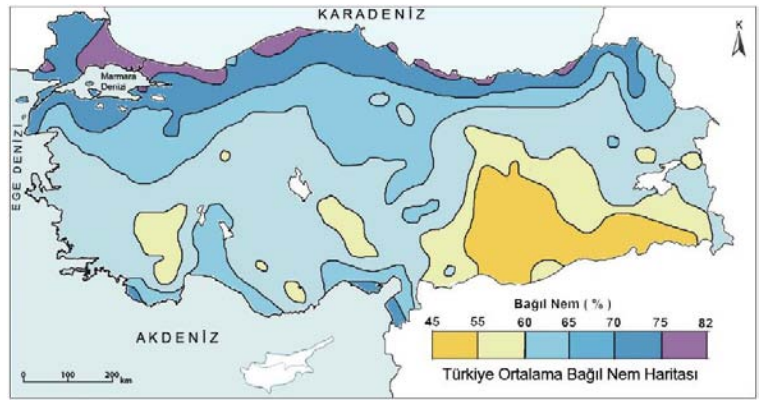
Türkiye'nin Kuzey Yarım Küre'de bulunması sebebiyle kuzey yönlü rüzgârlar sıcaklığı azaltırken güney yönlü rüzgârlar sıcaklığı artırır. Ayrıca denizler üzerinden Türkiye'ye doğru esen rüzgârlar mevsime göre sıcaklığı etkiler. Denizin nemli hava kütlesini karaya taşıdığı için yağış oluşmasını sağlar.

Nemlilik ve Yağış: Türkiye'de nemlilik ve yağışın dağılışında; dağların kıyıya uzanış doğrultusu, yükselti, denize olan uzaklık, çevresindeki basınç merkezlerinin etkisi gibi faktörlerin etkisiyle belirgin değişimler yaşanır.

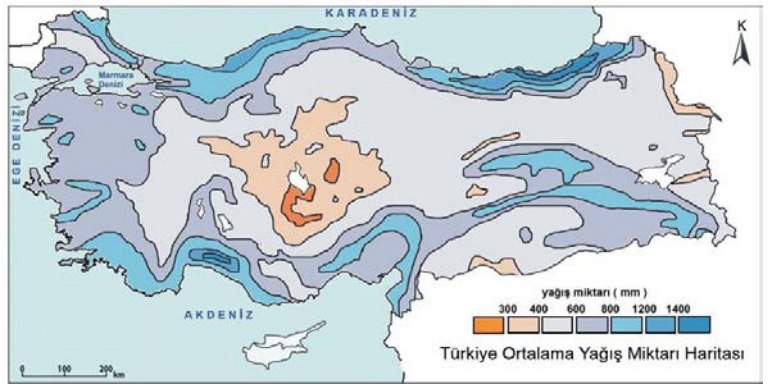
Nemlilik

Nemlilikte yağış oluşabilme ihtimali anlamına gelen **bağıl nem** (nispi nem) oranının dağılışı önemlidir.

Türkiye'de bağıl nem, zaman içinde yatay ve dikey yönde çeşitli faktörlerin etkisiyle farklılıklar gösterir. Dağların kıyıya paralel uzandığı Akdeniz ve Karadeniz kıyılarındaki bağıl nem oranı, Ege kıyılarına göre daha fazladır. Kıyıdan iç kesimlere gidildikçe bağıl nem oranı azalır. Güneydoğu Anadolu'da sıcaklığın yaz mevsiminde aşırı artması, bağıl nem oranını azaltır.

Yağış

Türkiye'nin yer şekilleri yağış miktarının kısa mesafelerde farklılaşmasına neden olur. Örneğin Karadeniz kıyılarında sıradağların kıyıya paralel uzanması ve yükseltisinin fazla olması, kuzeybatı yönlü rüzgârların denizden karaya doğru taşıdığı nemli hava kütlelerinin iç kesimlere ulaşmasını engeller. Bu durum, kıyıda yağış miktarının artmasına iç kesimlerde azalmasına neden olur. Türkiye'nin yıllık ortalama yağış miktarı 600 mm civarındadır. Bu miktar, Rize'de 2.300 mm iken Konya (Karapınar) çevresinde 300 mm civarındadır. Türkiye'de kış yağışları genel olarak cephesel kökenlidir. İlkbahar ve yaz yağışları genelde yükselim yağışları şeklindedir. Karadeniz ve Akdeniz kıyıları ile yüksek kesimlerde orografik yağışlar görülmektedir.

SORULAR

1. Türkiye'de sıcaklığın güneyden kuzeye doğru azalmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Basınç merkezleri
B) Mutlak konumu
C) Denizlere göre konumu
D) Yükseltisi
E) Bakı etkisi

Cevap: B

2.

I. Yıldız
II. Lodos
III. Karayel
IV. Kıble

Yukarıda verilen rüzgarlardan hangileri sıcaklık üzerinde azaltıcı etkiye sahiptir?

A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) II ve IV
E) III ve IV

Cevap: B

3. Aşağıdaki merkezlerden hangisinde yıllık yağış miktarının diğerlerinden daha yüksek **olması beklenir?**

A) Mardin B) Konya
C) Sivas D) İzmir
E) Antalya

Cevap: E